

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1318344/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב מיכאל עמוס, הרב שלמה שפירא

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד קובי יעקב ישראל)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ טו"ר יואב יוסף)

הנדון: מבחני 'טובת הילד' שהוריו חלוקים בשאלה לאיזה 'גן' ישלח

פסק דין

לפני בית הדין מונח ערעורה של אם על החלטת בית הדין האזורי מיום כ' באייר התשפ"א (2.5.21) הקובעת:

ביום כ"ה בסיוון התש"ף (17.6.20) ניתנה החלטת בית הדין דלהלן: "לאחר עיון מדוקדק בבקשות ותגובות הצדדים, מורה בית הדין לרשום את הקטינה לגן חב"ד ברחוב [י]".

מבקשות הצדדים עולה כי בהסכמתם שהתה הילדה בשנה זו בגן ההסדר [=הגן הקשור למוסדות ישיבת ההסדר בעיר].

הוגשו בקשת האם להמשיך רישום הילדה בגן ההסדר בשנה החדשה והתנגדות האב, כשהוא מנמק [...] שהסכמתו [הייתה] תקפה לשנה אחת בלבד בעיקר בגלל גילה של הילדה בשנה שעברה. לעומתו טוענת האם כי התנאים בגן ברחוב [י] ירודים, טענה שלא הועלתה בכתבי הטענות בשנה שעברה. בנוסף, גם האם הסכימה עוד בשנה שעברה כי טובת הילדה ללמוד בגן חרדי וכי כל בקשתה לגן ההסדר אינו אלא בגלל גילה הצעיר.

משכך, בית הדין אינו רואה עילה לשינוי החלטתו הנ"ל ומורה לרשום את הילדה לשנת הלימודים הבאה לגן חב"ד ברחוב [י].

לכשנעיינ בהחלטת בית הדין ניווכח שהחלטת בית הדין חוזרת על החלטה שניתנה לפני שנת הלימודים הקודמת, החלטה ששני הצדדים הסכימו שלא לקיימה, אלא שיש מחלוקת ביניהם מה הייתה ההסכמה ביניהם בשנה שעברה, מחלוקת שנזכרה בחילופי הבקשות והתגובות של הצדדים לפני הגירושין ובנסיונות ההסכמה, ואין כאן מקום להאריך.

יש לציין שההחלטה הראשונית הייתה לפני הגירושין ולאחר שהאישה – האם עזבה את הבית והבעל – האב ביקש שלום בית, לאחר מתן ההחלטה התגרשו הצדדים וכל אחד מהם הלך לדרכו.

חובתנו להדגיש: החלטת בית הדין בשנה שעברה וכן החלטתו המערערת ניתנו על סמך הצגת עמדות הצדדים ושמיעת תגובות הדדיות, ללא קיום דיון שבו הציגו הצדדים עמדותיהם, ללא קבלת המלצה מקצועית של שירותי הרווחה ובעיקר ללא בדיקה מהותית של ההבדל בין הגנים ומיקומם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

נוסיף ונאמר: בתיק בית הדין מצוי תסקיר בעניין הסדרי השהות, תסקיר המתאר את מערכת היחסים העכורה בין הצדדים והמעיר גם על אופיים של הצדדים והתנהלותם, תסקיר שלשניהם אינו מחמיא, למי יותר ולמי פחות, אך גם עניין זה אין מקומו בפסק דין זה.

הצדדים נישאו ביום ט' בשבט התשע"ח (25.1.18).

בתם [אלמונית] נולדה ביום י"ז באדר א' התשע"ט (22.2.19).

האישה עזבה את הבית ועברה להתגורר עם הוריה ב[ח']. האישה הגישה תביעה לגירושין והבעל הגיש תביעה לשלום בית, האישה האשימה את הבעל באלימות פיזית ונפשית כנגדה, והבעל האשים את האישה באלימות. הצדדים גרו ב[מ'] והבעל שימש שם שליח חב"ד. שני הצדדים במקורם הם 'בעלי תשובה', האישה לא הייתה מקורבת לחב"ד לפני הנישואין, אך מסתבר, ואין הכחשה מצד האישה, דאדעתא דהכי נישאו. כיום, לאחר הגירושין, אין לאישה קשר מיוחד עם חב"ד. אין היא שוללת את חב"ד, אך לדבריה התנהלותו של האיש – התנהגות כוחנית וחוסר דרך ארץ – הרחיקו אותה מחב"ד, וכיום היא בחרה באורח חיים אחר, לדבריה היא "מתחברת" כיום לערכים של ציונות דתית, אוהבת ישראל ותורת ישראל, ולא "לחומרות שעשה לה" (דברים אלו הם הגדרה כללית). אין ספק שלחילוקי הדעות בין הצדדים כיום, יש השלכה על דרך החינוך של בתם של הצדדים, ודבר זה צריך להיות נידון בכובד ראש, במנותק מההכרעה בערעור זה. לדעתנו העניין צריך להיות נידון בתחילת שנת הלימודים הבאה כדי לקבוע את אופי החינוך ופתרון המחלוקת לאורך השנים, מכאן ואילך. אישיתוף פעולה והגעה להסכמות בין הצדדים יביא לנזק גדול לבת, נזק חינוכי ונזקים נוספים הנגרמים לבת עקב הסכסוך, וכמתואר בתסקיר לשכת הרווחה.

עניינו של פסק דין זה הוא קביעת הגן שבו תלמד בתם של הצדדים בשנה הקרובה. נקדים ונאמר שהמדדים לקביעות בעניין המשמורת, הסדרי השהות ואופן וצורת חינוכו של קטין ייקבעו בעיקר לפי טובת הקטין, בין טובתו הגופנית ובין טובתו הרוחנית, בנסיבות שנוצרו.

מקורן של קביעות אלו בדברי הגמרא (כתובות קב, ב), וכפי שנפסק בשולחן ערוך (אבן העזר סימן פב סעיף ז): "והבת אצל אמה לעולם, ואפילו לאחר ש.ש."

ובהגהות הרמ"א (שם):

ודוקא שנראה לבית דין שטוב לבת להיות עם אמה, אבל אם נראה להם שטוב לה יותר לישיב עם בית אביה – אין האם יכולה לכוף שתהיה עמה (ר"מ פדוואה סימן נג).

הרי שבצד ההלכה שהבת אצל אמה לעולם מובא בדברי הרמ"א שהמבחן האמיתי הוא טובת הילדה. יסוד ההלכה מובא בשו"ת הרשב"א (המיוחסות לרמב"ן סימן לח):

ולעולם צריך לדקדק [...] אחר מה שיראה בעיני בית דין בכל מקום ומקום שיש בו יותר תיקון ליתומים, שבית דין – אביהם של יתומים לחזור אחר תקונן.

התשובה (המיוחסת לרמב"ן) מתבארת בשו"ת דרכי נועם (חלק אבן העזר סימן כו):

כי חכמי התלמוד אמרו על הסתם, דסתמא דמלתא הבת אצל האם והבן גם כן בקטנותו ואחר כך עם האב [...] שכל זה תיקון הולד על הסתם. אבל אם ראו בית דין שאין בזה תיקון אלא אדרבה קלקול, מחזרין אחר תקנתן כפי ראות עיני הדיינים. וכל הפוסקים הסכימו בזה שהכל תלוי כפי ראות עיני בית דין מה שהוא תיקון לולד.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וכך נפסק בפסקי דין רבניים חלק א (עמוד 61): "שאינן כלל יציב בדבר מקום הילדים, אלא רק כלל של סתמא – אם אין הכרעה אחרת." כך נהגו בתי הדין בישראל.

וכן (שם עמוד 157):

כי ההלכות בדבר החזקת ילדים אינן הלכות בטובת ההורים, אלא הלכות בטובת הילדים: אין הבן או הבת חפץ לזכויות אב או אם. אין כאן זכויות לאב או לאם, רק חובות עליהם ישנן כאן, שמחוייבים הם לגדל ולחנך את ילדיהם. ובבוא בית הדין לקבוע בדבר מקומו של הילד, בדבר המגע בינו ובין הוריו – רק שיקול אחד נגד עיניו, והוא טובתו של הילד אצל מי תהיה ובאיזו אופן תהיה. אבל זכויות אב ואם – זכויות כאלו לא קיימות כלל.

וכן בפסקי דין רבניים חלק ג (עמ' 358): "שכל דין מקום החזקת הילדים איננה שאלה של זכות האם או זכות האב אלא טובת הילד קובעת."

ובפסקי דין רבניים חלק יא (עמ' 368):

כלל גדול הוא בהלכה היהודית מדור דור ויסוד מוסד הוא בבתי הדין בארץ ישראל כי כל שיקול והחלטה בנוגע לקביעת מקום החזקת הילדים חייב להתבסס על מה שהוא טוב יותר לילדים.

מאחר שהקובע בהלכות אלו הוא טובת הילד, הרי שיש להבין את גוף ההלכה שהבת אצל אמה לעולם כקביעה המרבית של טובת הילדה. ההלכה באה מתוך הבנה מעמיקה בנפש הילדה ומתוך התחשבות בצרכיה החומריים והרוחניים של הילדה וביכולות אביה ואמה לספק את צרכיה.

המב"ט (בשו"ת, חלק ב סימן סב) עמד על כך וביאר שההלכה באה מתוך קביעת טובת הילדה: "מה שאמרו הבת אצל אמה – לא בשביל קירוב ואהבת האם לבת יותר מן האב נגעו בה, אלא לתיקון הבת תלמוד דרך ארץ עם אמה [...]"

כך גם בשו"ת מהרשד"ם (חלק אבן העזר סימן קכג): "וכלל דמלתא כי כל זכות שאמרו ז"ל בדבורם 'הבת אצל האם לעולם' [...] ובזכותה דברו לא בזכות האם [...] וכן בכך – בזכות הבן דברו."

הרי שבסופו של דבר הכרעת הדין תהיה לפי בחינת בית הדין בשאלת טובת הילדה. כבר הארכנו בזה בכמה פסקי דין בתכלית האריכות, וגם דבר זה אינו עניין לפסק דין זה.

אין ספק שבבני זוג שהחליטו על דרך מסוימת, הלכו בדרך זו הם עצמם וכן חינוכו את ילדיהם – דרך המלך היא הדרך שבה התחילו לילך, וכל המשנה – ידו על התחתונה, וחובתו להוכיח שזו טובת הקטין.

בנסיבות תיק זה, שאין ספק שהאישה עם נישואיה הצטרפה לבעל בדרכו, דרך חב"ד, יש בדברים משום קבלה והסכמה עקרונית. אך ברור שהפירוד בין הצדדים זמן לא רב אחרי הנישואין והדרכים השונות שבהן הם הולכים כיום מצריכים חשיבה והגעה להסכמות, ובאין הסכמות – הכרעה שיפוטית.

כידוע דרך חב"ד עוסקת בקירוב יהודים מכל הסוגים לתורה ולשמירת מצוות, מוסדות חב"ד אינם נמנעים מלקבל אנשים שאינם חסידי חב"ד למוסדותיהם, וידוע שיהודים מכל המינים והסוגים בוחרים דרך זו. נראה שגם במקרה שלפנינו לא תהיה לאם התנגדות לחינוך במוסדות חב"ד. הסכסוך שלפנינו נובע, לטענת האם, מהתנהגותו של האב, שרוצה לכפות התנהלות כרצונו

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

וללא התחשבות בה. לכן נושא זה יצטרך להיות נדון בבית הדין האזורי בעתיד, שעליו יהיה לנסות להגיע להסכמות ובאין הסכמות – להכריע. דיון זה אמור להיות אחרי שמיעת המלצות שירותי הרווחה ושמיעת דברי הצדדים בדיון שיתקיים.

ומעתה נבוא לגופו של ערעור.

האב דרש ודורש שהבת תתחנך במוסדות חב"ד, שבהם יש חינוך רוחני הנראה לו, ובהם יש גם שמירה על 'כשרות המאכלות' כפי שיטת חב"ד, דבר שיש לו השפעה רוחנית על הבת. האב הציע כמה מוסדות של חב"ד למקום חינוכה. לעומתו האם העלתה טענות על המרחק מהמקום שבו היא מתגוררת לגנים המוצעים וכן על התנאים הפיזיים הלא־ראויים בחלק ממקומות אלו.

אין ספק שהצעות הגנים שהציע האב, שלדבריו, נמדדו לגביהם זמנים לא ארוכים של נסיעה ברכב, מתעלמות מיכולתה של האם להביאם לגן בהיותה מחוסרת רכב, ולחילופין בנויות על ההנחה שאבי האם הוא שיסיע את הילדה לאחד הגנים שבחר האב.

בית הדין האזורי קיבל את עמדתו העקרונית של האב ולא התייחס לתנאים הפיזיים, מסיבה זו קבע בית הדין בהחלטתו מיום כ"ה בסיוון התש"ף (17.6.20), בעת שהייתה הבת בת שנה וחודשיים, שהבת תלמד בגן חב"ד ברח' [י'] [ב'ח']. בפועל שני הצדדים הסכימו שהבת תלמד בשנת הלימודים תשפ"א במעון של ישיבת ההסדר [ב'ח']. כאמור לעיל יש בין הצדדים מחלוקת על מה בדיוק הייתה הסכמה.

עתה הגישה האם בקשה לרישום הילדה ללימודי המשך בשנה הבאה בגן שבו היא לומדת, האב התנגד וטען שהסכמתו הייתה מוגבלת. בית הדין קיבל עמדתו של האב, מבלי להתייחס עניינית לטענות האם על התנאים הפיזיים שבגן ועל מאמץ היתר הנדרש ממנה להביא את הבת לגן מרוחק מביתה, וקבע שהחלטתו הקודמת תעמוד בעינה והבת תלמד בגן ברח' [י'].

שני הצדדים התייחסו בכתבי טענותיהם לעניין המרחק והתנאים הפיזיים. אין חולק שהלימודים בגן ברח' [י'] מטילים עול כבד יותר על האם, והשאלה הייתה עד כמה. בין כך ובין כך בעת הדיון חזר בו האב למעשה מהדרישה ללמוד בגן הנזכר שברח' [י'], וביקש לרשום את הילדה לגן חדש של חב"ד הנפתח השנה ונמצא ברח' [ה'] הסמוך לבית האם. אין חולק שגן זה אכן קרוב לבית האם, ושני הצדדים התבקשו לבדוק התנאים בגן זה ולהודיע לבית הדין אם יש הסכמה ללימודים בו.

האם בדקה את הדברים עם הנהלת הגן, ואמרה שאכן הנהלת הגן הסכימה לקבל את הילדה, אך בתנאים שהאב לא הזכירם. כמו כן גיל הילדים בגן שהוקם זה עתה אינו תואם לגילה של הבת. ואלו טענותיה:

א. הגן מיועד לגילאי שלוש–ארבע, ובתם של הצדדים תהיה בת שנתיים וחצי בתחילת השנה.

ב. ההסכמה לקבל את הבת לגן תלויה בהיותה גמולה מחיתולים וממוצץ, דבר שאינו מתקיים כיום. אומנם הצדדים החליטו להתחיל בהליך הגמילה מחיתול עתה, אך הדבר לא יכול להיעשות בלחץ ובסד זמנים קצר, לעניין גמילה ממוצץ – הדבר יזיק לקטינה.

ג. בגן זה אין שנת צוהריים, בעוד הבת בהתאם לגילה זקוקה לשנת צוהריים.

ד. האב הגיב בזלזול על חששותיה, ועל תנאי הגן אמר שיש להכניסה לא גמולה ו"הם יתמודדו".

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ה. מלבד זאת, מכיוון שהבת הסתגלה לגן שבו היא לומדת, הצוות – טוב ואיכותי וההורים מרוצים מתפקודו, אין לעשות שינוי דרסטי עתה.

האב הגיב על דברים אלו:

א. הבת תהיה בת שנתיים ושבעה חודשים בתחילת שנת הלימודים והיא מפותחת לגילה.

ב. יש לזרז את הליך הגמילה מחיתולים ויש להניח שהבת תצליח להיגמל בזמן קצר מכיוון שהיא מפותחת. ואם לא – הגננות יגמרו את ההליך.

ג. מכיוון שהגן הוא לגילאי שלוש–ארבע, הם רוצים ילדים גמולים, אך בכל מקרה בגנים מסייעים לגמילה שכזו.

ד. האב והאם יעשו מאמץ להרגיל הבת שלא לישון בצוהריים, ועל כל פנים יש אפשרות לשינה אם תרצה.

ה. האם מתנגדת לגן חב"ד ולכן מחפשת תואנות, שלא לשלוח לגן כזה בכל מקרה.

אחרי העיון בטענות, ולאחר הבירור על הצרכים של ילדים בגיל זה, נראה לומר:

אין חולק שהבת, ילידת י"ז באדר א' התשע"ט (22.2.19), תהיה בתחילת שנת הלימודים בגיל שנתיים ושבעה חודשים. שילובה עם ילדים בגיל שלוש–ארבע אינו השילוב הראוי, מפני שלכל גיל הצרכים המיוחדים לו: הפרשי גיל שכאלו, שבגיל מבוגר אין להם משמעות, משמעותיים ביותר בגילים אלו, והפערים בין הילדים יכולים להיות גדולים. אף אם נקבל את טענת האב שהבת מפותחת ביותר, בשלות פיזית אינה מספיקה ונצרכת גם בשלות רגשית. הדבר ידוע שבעבר היה נהוג להקדים כניסתם של ילדים למוסדות החינוך בגיל צעיר יותר, אף סמוך לגיל הקובע, בהסתמכות על הבשלות וההתפתחות השכלית, אך דבר זה גרם לנזקים רבים, מכיוון שההתפתחות הרגשית לא הייתה קיימת. נזקים קרו לא רק בשנים הראשונות ללימודים, אלא לכל אורך השנים, עד בגרות ואף אחריה. משכך הכללים לקבלת ילדים למוסדות חינוך כיום, הם קשיחים וכמעט לא ניתנים לשינוי, שהרי אף שאין ספק שההורים רוצים בטובת ילדיהם, הניסיון מראה שההתפתחות הרגשית, התלויה לרוב בגיל הכרונולוגי, היא דומיננטית בהתפתחותו של הילד, והכנסת ילד בגיל מוקדם – לרוב תזיק לו, ובפרט כשהוא בחברת ילדים בוגרים ממנו. בגיל הרך גם הבדל של חודשים ספורים הוא משמעותי. גם על זה ניתן להיאמר כמליצת הגמרא (בבא קמא צב, ב) 'ובן אדם לדומה לו', ופוק חזי מאי עמא דבר, וקליזחומר בנידון דידן שהגן אמור להיפתח לבני שלוש–ארבע.

והנה כיום יש חובת רישום על פי תקנות חוק לימוד חובה גם לבני שלוש. הרישום לגיל שלוש הוא לילידי י"ד בטבת התשע"ח (1.1.18) עד כ"ד בטבת התשע"ט (31.12.18). יש לציין שבעבר הייתה אפשרות לרישום חריגי הגיל הרך של מי שנולדו סמוך למועד האחרון, אך בהוראות לרישום לשנת תשפ"ב נקבע שהשנה לא יתאפשר רישום ילדים שלא מלאו להם שלוש שנים על פי החוק, "לא יתאפשר רישום ילדים שנולדו מתאריך 1.1.19 עד תאריך 15.1.19". משמעות הדברים שאף כשכן אושר רישום חריגים, הדברים לא נאמרו אלא על מי שנולדו בחמישה-עשר הימים הראשונים של השנה. הן אמת, זמנים אלו נקבעו בעיקרם לעניין פטור מתשלומים לזכאי חינוך חובה, אך אין ספק שהמועדים נקבעו בהתאם לטובת ולצורך הילדים, שיקבלו את החינוך באופן המיטיב. לפיכך במקרה שלפנינו, שהבת היא ילידת י"ז באדר א' התשע"ט (22.2.19), לימודים בחברת בני שלוש אינם טובים לה וקליזחומר בחברת 'בני שלוש–ארבע'.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

זוהי כנראה גם הסיבה לדרישה של הגן שהבת תהיה גמולה מחיתולים, שהרי רוב רובם של גילאי שלוש הם גמולים וקליוחומר לגילאי ארבע. מסיבה זו הגננות בגיל זה לא עוסקות בגמילה, בשונה מגנים של בני פחות משלוש, שהגמילה מחיתולים של רוב ילדי הגן היא חלק מעבודתן המובנית של הגננות, מציאות זו גורמת שאכן הגמילה בגנים בגילאים אלו היא גמילה יעילה כפי שהאב מעיד בשם אשתו החדשה. דבר שהוא לגיטימי ומקובל בגנים של פחות מגיל שלוש הוא פחות לגיטימי בגילי שלוש וארבע, ייתכן שהוא מזיק לילד הצעיר, וודאי שדרישת הנהלת הגן בעניין זה היא דרישה צודקת.

בין כך ובין כך, סד הזמנים הקצר עד לפתיחת שנת הלימודים אינו מאפשר בהכרח גמילה מחיתולים, גמילה זו בדרכי לחץ לא מעלה את סיכויי הגמילה, אלא אדרבה מקטינה אותם. משכך הטיעון שלפיו הילדה עדיין לא גמולה, צריך להישקל בהחלטה לעניין קביעת הגן הראוי.

לעניין השינה בצוהריים איננו יכולים לקבל גישת האם. עניין שנת צוהריים בגיל זה אינו קריטי להתפתחות ונעשה בעיקר לטובת ההורים, לצורך ניהול חייהם אחרי חזרת הילדים מהגנים: יש מעדיפים שהילד ישן בגן – כך הילד נשאר ער שעות רבות אחרי חזרתו מהגן, והדבר נותן לו שעות איכות עם הוריו מכיוון שהילד הולך לישון בשעה מאוחרת. מאידך גיסא יש הורים המעדיפים ויש שאף נלחמים שהילד לא ישן שנת צוהריים מכיוון שהדבר גורם לו לילך לישון מאוחר בלילה, מה שאין כן כשאין הוא נח בצוהריים: ההליכה לישון היא בשעה מוקדמת, והילד צורך את שעות השינה הנצרכות לו בשנת לילה ארוכה. כל הורה מתנהל בעניין זה כפי נוחותו, אך אין בדבר משום טובת הילד בדרך כלל.

בין כך ובין כך חובתנו להבהיר: הבת נמצאת לפחות לעת עתה במשמורת האם, לא רק מחמת 'חזקת הגיל הרך' אלא מפני שכך ראוי, שהבת אצל האם, מדינא דגמרא וכדכתבנו. מכיוון שהבת אצל האם, והעול העיקרי להובילה למוסד החינוכי מוטל עליה כשמצד שני עליה לעבוד לפרנסתה, אין להטיל עליה את הארכת הדרך. ואף שזו זכותן של נשים, שמוליכות את ילדיהן למוסד החינוכי, אך אם אין הכרח מוחלט אין להאריך עליה את הדרך. האב אינו יכול להיות 'נדיב' לגבי זמנה של האם או של אביה ולדרוש מהם להאריך את הדרך או להסיע את הילדה. משכך, מכיוון שאין ספק שהגן ברח' [י'] רחוק יותר מהגן שבו לומדת הבת כיום, אין מקום להטיל את הטורח על האם, ובפרט כשהתועלת לא ברורה בהחלט. אין ספק שעל פי התיאוריות החינוכיות השארת ילד במקום מוכר לו עדיפה, ולפיכך השארת הילדה במקום שבו למדה בשנת הלימודים הנוכחית עדיפה (אם אין נזק בדבר) על העברה לגן אחר המצריך הסתגלות, דבר שאינו פשוט לילדים בכלל ולילדים בגיל הרך בפרט.

לאור כל האמור, בנסיבות העניין טובת הבת היא שתמשיך להתחנך בשנה הקרובה בגן ישיבת ההסדר ב[ח'], **בחברת בני גילה**, באופן שיאפשר גמילה מחיתולים באופן מושכל וללא לחצים ובאופן שלקחת הילדה אל הגן וממנו תיעשה באופן שלא יוטל עול נוסף על האם. אין ספק שהאב צודק בטענתו ודרישתו שהבת תקבל חינוך כפי השקפתו ועל פי דרכו הרוחנית, אך הדבר צריך להיעשות בשום שכל וללא פגיעה בצרכיה האחרים של הילדה.

חובתנו לומר: להתרשמותנו, אייהסכמה בעניין המוסד החינוכי היא חלק מהמאבק בין האב לאם, כמתואר בתסקיר ומאותם מניעים. אין ספק שזכותו של האב לדרוש שהבת תגדל לפי השקפתו החינוכית-תורנית. עם זאת אין הוא יכול להתעלם מתפקידה ורצונותיה של האם, שלה חלק לא מבוטל בחינוך ומטעם זה "הבת אצל האם". הן אמת, בתחילת הנישואין קיבלה האם על עצמה את דרכו של האב, אך ודאי שאין היא מחויבת לדרך זו משהתגרשו. דומה שדווקא התעקשותו של האב לקבוע את דרך החינוך באופן בלעדי גורמת לאם להתבצר בהשקפות

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הפוכות, שהרי לטענתה אופי זה של האב גרם לגירושין, ומה שמצא חן בעיניה כשנישאו הוא היום 'סדין אדום' הגורם להתנגדות.

בית הדין לא יכול לקבל את דברי האב בדיון, שבית הדין יורה לאם איך להתנהג ובאיזה השקפות להחזיק כרצון האב. כפייה על דברים כאלה לא נכונה, לא יכולה להיעשות ותוביל להתנגדות יתר. האב שהוא חסיד חב"ד ומקפיד על מנהגיה וה'הכשר' שלה מעוניין בגן שהמאכלים בו יהיו בהכשר זה. יש לציין שיש גורמים אחרים בין בציבור החרדי ובין בציבור הדתי שדעותיהם בעניין זה שונות, ויש רבים שאינם אוכלים 'הכשר' זו. ומאן לימא לן שהכשרות שבוחר הבעל עדיפה על שיטות אחרות? כמו כן אין ספק שהאב אינו יכול לנהל את מטבחה של האם שהתגרשה ואין לו הזכות לקבוע על איזה 'הכשר' תסמוך ועל איזה לא תסמוך, איזה תכניס למטבחה ואיזה לא (אף שהסכמה בדברים אלו היא ודאי רצויה). לפיכך אף אם הילדה תאכל בגן מ'כשרות ליובאוויטש' בבית אימה אין היא אוכלת 'כשרות' זו. הן אמת שההקפדה על כשרות המאכלים מועילה לנשמה, אך מאן מחיל ומאן מפיס שכשרות מסוימת מטהרת את הנפש ואחרת מטמאתה ח"ו? ועל כל פנים על שני ההורים להפנים שטובת בתם מחייבת הגעה להסכמות וש'כיפופי ידים' לא יועילו. ככל שהבנה זו תחלחל למוחם תגדל האפשרות להגעה להסכמות, הסכמות שיועילו לבת וגם לאם, אך מובן שאם לא יגיעו להסכמות לא תהיה ברירה אלא לקבוע הדברים בהחלטה שיפוטית.

מסקנות והוראות

לאור כל האמור לעיל בית הדין קובע:

- א. בית הדין מקבל את הערעור.
 - ב. הבת תמשיך ללמוד בגן של ישיבת ההסדר ב[...] בשנת הלימודים הקרובה.
 - ג. התשלומים בעבור הלימודים במוסד החינוכי ימשיכו כפי שנהגו בשנה שעברה.
 - ד. בית הדין האזורי יקבע מועד לדיון קרוב (לפני שתגיע עונת הרישום לשנת הלימודים תשפ"ג), בעניין המשך הדרך החינוכית וקביעת מוסדות הלימוד שבהם תתחנך הילדה בשנים הבאות.
 - ה. אין צו להוצאות, המזכירות תחזיר לאם את הערובה שהפקידה כתנאי לשמיעת ערעורה.
 - ו. ניתן לפרסם את ההחלטה בהשמטת שמות הצדדים.
- ניתן ביום ב' באלול התשפ"א (10.8.2021).

הרב שלמה שפירא

הרב מיכאל עמוס

הרב אליעזר איגרא

עותק זה עשוי להכיל שינויי ותיקוני עריכה